



інформації про управління правами, які було змінено або видалено. Вирішена існуюча колізія у законодавстві України стосовно належності прав на службовий твір (комп'ютерну програму), оскільки за Законом України «Про авторське право і суміжні права» виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено договором, а відповідно до ст. 429 ЦК України такі права належать працівнику та роботодавцю, якщо інше не встановлено договором. Відповідно до положень Угоди про асоціацію, якщо комп'ютерну програму створив працівник, то всі виключні майнові права на програму належать роботодавцю, якщо інше не встановлено договором.

У сфері захисту географічних зазначень відповідно до ч. 3 ст. 202 Угоди Україна після закінчення процедури протестів зобов'язана охороняти такі зазначення. Зокрема, це стосується таких, як Данаблю, Фета, Брі де Мо, Рокфор, Камамбер, Чеські кмін, Armagnak, Irish Whiskey, Чеське пиво, Кагор тощо. Відповідно до Угоди забороняється використання, а також імітація (у тому числі переклад, додавання слів «стиль», «тип», «спосіб», який вироблений у», «імітація», «подібний», «смак» тощо). Продукти, вироблені та марковані до набуття Угоди про асоціацію, можуть продаватися до закінчення їх на складі. Товари, які були виготовлені після набуття чинності цієї Угоди, можуть продаватися на території України до закінчення перехідного періоду поки не закінчатся на складі. Строки перехідного періоду на торговельні назви встановлені такі: для алкогольних напоїв, у тому числі, шампанське, коньяк, мадера, порто, херес (шеррі), кальвадос, граппа, аніс португальський, арманьяк, марсала, малага, токай тощо – 10 років. Для сирів пармезан, рокфор, фета тощо – 7 років. А взагалі Україна зобов'язується припинити використовувати близько 3000 торговельних назв країн ЄС. Захищені географічні зазначення не можуть ставати загально вживаними назвами. Якщо зазначення звучать однаково, але споживач може бути введений в оману стосовно місця походження товару, то таке зазначення не реєструється. Слід зазначити, що перехід на нові найменування для більш, ніж половини виноробної продукції, що виробляється в Україні, пов'язаний зі значними фінансовими втратами для винарів, тому українська сторона домоглася десятирічного перехідного періоду та компенсаційного пакету.

Угода про асоціацію внесла також зміни в сфері захисту прав на промислові зразки, зокрема, вводиться новий критерій патентоспроможності – індивідуальний характер (на відміну від критерію новизни, який був єдиним критерієм такої патентоздатності і означав, що сукупність

суттєвих ознак промислового зразку не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки). Буде забезпечено також захист незареєстрованих промислових зразків (на період 3 років з дати, коли промисловий зразок вперше став доступним на території ЄС без реєстрації).

Угодою про Асоціацію встановлюється захист незалежно створеного нового дизайну. Так, Законом охороняється незалежно створений новий дизайн, який має індивідуальний характер. Дизайн не вважається доступним для громадськості, якщо його повідомили виключно третій особі на умовах конфіденційності, явної чи неявної. Захист зареєстрованого дизайну надається на 5 років, і може продовжуватись до 25 років. Незареєстрований дизайн захищається мінімум 3 роки.

Крім цього, Угодою про Асоціацію передбачені особливі умови захисту для окремих галузей, в тому числі фармацевтичного та аграрного сектору. Зокрема, патентне право на медичні препарати та захист рослин діє на 5 років менше, ніж термін дії звичайного патенту. Патенти на медичні препарати, для яких було проведено педіатричні дослідження, діють на 6 місяців довше, ніж на інші медичні препарати. В Україні права на винаходи охороняються Законом «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки. Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років.

Захист біотехнологічних винаходів має відповідати Конвенції про біологічне розмаїття (1992). Патентом не захищаються: різновиди рослин та тварин; біологічні процеси виробництва рослин та тварин; організм людини на різних етапах його розвитку та становлення, а також просте відкриття одного з його елементів, включаючи послідовність чи часткову послідовність гена. Не підлягають патентуванню: процеси клонування людини; процеси зміни зародкової лінії генетичної ідентичності людини; використання людських ембріонів в промислових та комерційних цілях; процеси зміни генетичної ідентичності тварин, які можуть завдати їм страждань без значних медичних вигод для людини чи тварини, а також тварини, отримані в результаті цього процесу.

Даним, наданим для отримання авторизації з метою випуску медичного препарату на ринок, повинні бути гарантовані конфіденційність та не-

розголошення. Тому протягом 5 років після видачі патенту забороняється випуск на ринок подібних препаратів іншими компаніями (якщо для патенту вимагались результати тестів).

Перед допуском на ринок засобів захисту рослин має бути перевірена їх безпечність та ефективність. Власнику тесту або дослідження надається тимчасове право отримати дозвіл на продаж. За цей час ці дані не можна використовувати на користь інших осіб, які теж претендують на отримання дозволу на продаж засобів захисту рослин. Такий період складає 10 років з дати першого дозволу і може продовжуватися до 13 років для засобів захисту рослин з низьким ризиком. Загальний період захисту даних не може перевищувати 13 років (15 років для продуктів з низьким ризиком). Якщо для поновлення дозволу необхідні дані, вони захищаються 30 місяців. Забороняється дублювання експериментів на хребетних тваринах, тому перед проведенням таких тестів потрібно перевіряти, чи вони вже проводились раніше. Результатами таких експериментів необхідно ділитись.

З прийняттям змін до Конституції України щодо правосуддя та нового Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 29.06.2016 р. [1, с. 7] були започатковані засади стосовно уніфікації судових процесів та відбулася реформа найвищого судового органу, який змінив, окрім своєї назви, ще й структуру, повноваження, кількісний та якісний склад. А з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. [2, с. 5] завершилося комплексне реформування процесуального законодавства, суспільство отримало нові правила судового процесу, розширився перелік способів судового захисту, відбулися інституційні зміни для подолання проблем, пов'язаних у тому числі, з інститутом захисту прав інтелектуальної власності.

Основним досягненням судової реформи у сфері захисту прав інтелектуальної власності стало створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. І хоча триває процес формування його складу (на етапі конкурсу), але ще в цьому році він має запрацювати, використовуючи новації процесуального законодавства. До юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності віднесено всі справи про захист інтелектуальної власності у першій та апеляційній інстанціях. Це дозволить підвищити рівень судочинства за рахунок вузької спеціалізації суддів, створення окремої категорії суддів, що розглядатимуть виключно справи стосовно захисту прав інтелектуальної власності.

Апеляційний перегляд справ у Вищому суді з питань інтелектуальної власності здійснюватиме апеляційна палата зазначеного суду. Вищий господарський суд є касаційною інстанцією. Такі суди існують і в інших країнах, тому їх досвід має бути придатним і для судової системи України.

Однак, крім позитивних моментів, існують і деякі вади, оскільки, по-перше, певний вплив на динаміку судових рішень може спричинити Палата для розгляду справ про захист інтелектуальної власності Касаційного господарського суду. Інша річ, що малозначні справи не будуть розглядатися у касаційній інстанції, і тому цей вплив не має бути великим. В зв'язку з цим заслуговує на увагу новела господарського, цивільного та адміністративного судових процесів стосовно запровадження категорії малозначних справ, до яких віднесено справи з ціною позову до ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (176200 гривень у 2018 р.), а також справи незначної складності. Такі справи розглядаються судом у спрощеному провадженні і для них не передбачено (за певними винятками) касаційне оскарження. Стосовно захисту прав інтелектуальної власності, всі вони віднесені до складних і можуть розглядатися у спрощеному провадженні лише за критерієм ціни позову (до ста прожиткових мінімумів для працездатних осіб).

Крім того, на думку фахівців, розгляд справ із захисту прав інтелектуальної власності у Києві дещо ускладнить такий захист для правовласників з регіонів, оскільки не всі видатки можуть бути включені до судових, що підлягають відшкодуванню відповідачем [3].

Стосовно процесуальних новел у захисті прав інтелектуальної власності слід зазначити, що відповідно до нової редакції Господарського процесуального кодексу кількість способів захисту права є необмеженою, що має особливе значення при захисті саме прав інтелектуальної власності у зв'язку з нематеріальністю об'єктів таких прав. Тому використання нових способів захисту прав інтелектуальної власності, зокрема, у сфері ІТ стає можливим завдяки саме цим новелам.

Цифрова доба, яка несе полегшення умов праці і життя, також є епохою безперешкодного блискавичного розповсюдження різноманітної інформації в глобальних масштабах, наслідком чого є стрімке формування глобального інформаційного простору та глобального інформаційного протистояння, виникнення принципово нових суспільних відносин за різноманітними напрямками інформаційної діяльності. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій ставить перед правом, як суспільним регулятором, завдання упорядкування відносин у сфері використання інформаційних технологій, володіння інформацією та її поширення.

У процесі вирішення названих завдань відбувається формування низки більш чи менш чітко визначених нормативних масивів.

Проблеми, що виникають у зв'язку з функціонуванням всесвітньої мережі, пов'язані, перш за все, з захистом права інтелектуальної власності, оскільки інформація передається Інтернетом переважно у вигляді творів, які є об'єктами авторського права. Крім того, формування нових відносин, пов'язане з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, спричиняє появу нових, невідомих раніше цивільному праву, категорій. Це стосується, насамперед, таких терміно-понять, як «віртуальна власність», «віртуальні гроші», «віртуальний ринок», «електронна торгівля» тощо. Вони досить наочно демонструють необхідність перегляду певних постулатів правової теорії, наступ нової об'єктивної реальності, яка формується під впливом інформаційного суспільства. Крім появи нових, змінюється сутність вже відомих, наприклад, засоби масової інформації у цифровому середовищі, електронні бібліотеки набувають низки специфічних ознак.

Щодо проблем захисту прав інтелектуальної власності у цифрову добу, то правова основа захисту прав інтелектуальної власності в Україні складається із близько десяти спеціальних законів та понад двадцяти багатосторонніх міжнародних договорів. Проте досі не розроблено нормативно-правового акта, за яким би передбачались способи та методи захисту прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет. З метою вирішення цієї проблеми було розроблено проект Концепції механізмів захисту прав на об'єкти авторського та суміжних прав в мережі Інтернет (український сегмент). Передбачалося створення дієвих механізмів захисту прав на об'єкти авторського та суміжних прав в українському сегменті мережі Інтернет у відповідності із директивами ЄС та Угоді про асоціацію з ЄС задля зниження рівня неправомірного використання об'єктів (у тому числі, унеможливлення монетизації ресурсами, що незаконно використовують авторські та(або) суміжні права) з одночасним розвитком легальних платформ розповсюдження об'єктів авторських та суміжних прав.

Останні зміни до законодавства свідчать про певні зрушення у вирішенні проблем захисту прав інтелектуальної власності у мережі. Йдеться про веб-блокування, яке отримало своє законодавче закріплення у Законі України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23 березня 2017 року і яким внесено відповідні зміни до низки законодавчих актів: Закон України «Про авторське право і суміжні права», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про кінематографію», Цивільний процесуальний кодекс, Господарський процесуальний кодекс тощо.

Так, у разі порушення авторських прав у мережі Інтернет, можуть застосовуватися ті ж способи захисту, що застосовуються у разі їх порушення у реальному середовищі, а положення нової статті 52-1 закріплюють особливості захисту у разі порушень авторських і (або) суміжних прав у цифровому середовищі. Можливість застосування процедури Takedown Notice в нашій країні підкріплена відповідальністю за порушення авторських прав з використанням мережі Інтернет та за Інтернет-трелінг. Сутність процедури Takedown Notice полягає у можливості звернення особи, чиї права було порушено, до конкретного провайдера з вимогою блокування доступу до незаконно розміщеного контенту протягом 48 годин. Крім переваг зазначеної новели (визначення суб'єктів, до яких може бути звернута вимога у формі заяви про усунення порушень, чітка регламентація дій та строків розгляду заяв), у ній міститься також низка вад, що ускладнює процедуру. Так, запроваджено адвокатську монополію на здійснення такої процедури, встановлено закритий перелік об'єктів: порядок захисту авторського права і (або) суміжних прав застосовується до відносин, пов'язаних з використанням аудіовізуальних творів, музичних творів, комп'ютерних програм, відеограм, фонограм, передач (програм) організацій мовлення. За межами опиняються інші об'єкти, перелік яких закріплений у статті 8 цього ж Закону, у разі їх неправомірного використання у мережі: фотографії, літературні твори різного жанрового спрямування, бази даних тощо. Тому процедура потребує вдосконалення.

Проблеми захисту прав інтелектуальної власності у цифрову добу пов'язані також з формуванням доказової бази у процесі судового захисту порушених прав інтелектуальної власності у мережі. Зокрема, з тим, що веб-сторінки з огляду на положення ч. 1 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» є електронними документами. Електронні докази можуть стати ефективним інструментом захисту. І хоча судова практика у цій сфері ще не сформована, запровадження електронних доказів значно спростить процес доведення порушення прав інтелектуальної власності у суді. Новелою є також можливість огляду судом веб-сайту (сторінки) з метою встановлення і фіксування його змісту. Тому зараз не потрібно надавати докази порушення прав інтелектуальної власності на веб-сайті з завіренням нотаріусами інших країн (зазвичай, РФ), як це мало місце раніше.

Засоби доказування порушення прав інтелектуальної власності поповнилися висновком експерта, який може бути отриманий учасником справи без рішення суду. Таким чином, самостійність учасників процесу у формуванні доказової бази

стала більшою, що має позитивно вплинути на процес розгляд справ. Крім того, експертом з питань права в процесі вже є не лише суддя, а такий новий учасник судового процесу. Хто може бути таким експертом – фахівцем у певній галузі знань, має визнати, очевидно, Верховний Суд України.

Виробляється також судова практика використання засобів інформаційних технологій з метою полегшення судового процесу. Зокрема, на сьогоднішній день додаток Viber досить широко використовується і в судових рішеннях українських судів. Так, суд визнав виклик свідка через додаток Viber належним і таким, що відповідає вимогам закону [4]. Крім того, при розгляді судом справи за позовом про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та її вихованні, визначення способу участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею, в т.ч. мати необмежену можливість спілкуватися з дитиною засобами телефонного зв'язку за допомогою додатку Viber, суд з урахуванням всіх обставин надав позивачу необмежену можливість спілкуватися з дитиною за допомогою додатку Viber [5]. Таких прикладів стає все більше.

Новою у процесуальному законодавстві є відмова від забезпечувальних засобів, на заміну яким прийшли забезпечення доказів і забезпечення позову. Заява про витребування доказів до подачі позовної заяви, на відміну від заяви про прийняття засобів, розглядається протягом п'яти днів, а не двох.

Хотілося б торкнутися також такої болючої проблеми, як обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту. І хоча безпосереднього стосунку до права інтелектуальної власності вона не має, але опосередковано впливає на якість інтелектуального продукту, що обертається в Україні. І навіть не лише низька якість такого продукту має значення, але, насамперед, те, що він є елементом гібридної інформаційної війни проти нашої держави. Певні зрушення позитивного характеру є і тут. Так, півроку тому запрацював закон про обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту, що запровадив дозвільну систему на ввезення друкованої продукції з держави-агресора.

Після запровадження системи дозволів лише 7700 назв російських книжок отримали дозволи на ввезення в Україну, тоді як минулого року в Україну завезено близько 50 тисяч. У грошовому еквіваленті вартість ввезених російських книжок навряд чи перевищуватиме півтора мільйона доларів, хоча до початку вторгнення Росії в Україну літератури ввозилось на понад 30 млн доларів на рік. Відповідно

до нового закону надано 197 відмов у видачі дозволів на книжки з Росії : 177 відмов – через формальності з документами, 20 відмов надано через антиукраїнський зміст. Імпортери почали відповідально ставитись до поширення російських книг. Також закон створив нові можливості для наших видавців: зараз в Україні є величезний запит на український переклад з європейських мов. Видавці друкують літературу в Україні, українською мовою, створюють робочі місця, сплачують податки.

Крім того, цими днями набув чинності наказ Держкомтелерадіо Про затвердження Порядку накладення Державним комітетом телебачення і радіомовлення України адміністративно-господарських штрафів, котрий вводить в дію ще одну норму вищезгаданого закону. Тепер література з держави агресора, що поширюється нелегально в книгарнях чи на ринках буде вилучатись згідно з законом, а поширювач потраплятиме під штрафні санкції – штраф становить 10 мінімальних заробітних плат – це 32 000 грн, а при повторних випадках суб'єкт підприємницької діяльності отримає штраф уже в 50 мінімальних зарплат – це 160 000 грн, тому поширювати контрабандну книжкову продукцію з Росії стане не лише аморально, а й економічно невигідно [6].

**Висновки.** Попри значне число новел у законодавстві, які мають метою оптимізацію захисту прав інтелектуальної власності, залишаються проблеми, які потребують уваги законодавця.

Так, не вирішеною досі залишається проблема незаконного розміщення доменних імен з використанням торгівельних марок, проблеми органів колективного управління, проблема визначення юрисдикції спорів, пов'язаних з порушеннями у Інтернеті, оскільки непридатним для цієї категорії справ виявився сам базовий принцип територіальності, за допомогою якого встановлювалися межі юрисдикції будь-якої держави і її судових органів. Застосування колізійної прив'язки *lex loci delicti* (закон місця здійснення порушення), стосується дій у реальному світі і тому є в даному випадку непридатною. До цих «старих» уже проблем додаються нові: авторство об'єктів, створених штучним інтелектом, відповідальність за шкоду, завдану ним же, Інтернет речей, віртуальна власність, тощо.

Проблем, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, поки що набагато більше, ніж засобів, які законодавство може запропонувати для їх вирішення. Тому назріла нагальна необхідність у розробці та прийнятті низки нормативних актів, або єдиного комплексного, яким були б врегульовані зазначені відносини.

**ЛІТЕРАТУРА:**

1. Про судоустрій та статус суддів: Закону України від 29.07.2016// Відомості Верховної Ради України — 2016 р. – № 31.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р./Відомості Верховної Ради України – 2017 р. – № 48.
3. Калениченко П. Защита прав интеллектуальной собственности по-новому. Электронный ресурс : [http://www.liga.net/opinion/366022\\_zashchita-prav-intellektualnoy-sobstvennosti-po-novomu.htm](http://www.liga.net/opinion/366022_zashchita-prav-intellektualnoy-sobstvennosti-po-novomu.htm)
4. Справа № 127/18121/16-к (Вінницький міський суд Вінницької області)
5. Справа № 562/1271/17 (Здолбунівський районний суд Рівненської області)
6. Кириленко В. Потік російського пропагандистського мотлоху зупинено. Электронный ресурс. Режим доступа: <https://www.obozrevatel.com/politics/potik-rosijskogo-propagandistskogo-motlohu-zupineno.htm>

**Харитонова Олена Іванівна**

**НОВЕЛИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Стаття присвячена аналізу змін до законодавства у частині захисту прав інтелектуальної власності у зв'язку з ратифікацією Угоди про Асоціацію з ЄС, а також зі змінами до процесуального законодавства і судовою реформою.

Аналізується законодавство і судова практика з урахування змін до процесуального законодавства, обґрунтовуються пропозиції в частині удосконалення національного законодавства.

**Ключові слова:** права інтелектуальної власності, захист прав інтелектуальної власності, Угода про Асоціацію з ЄС, судова реформа, веб-блокування, процедура Takedown Notice

**Харитонова Елена Ивановна**

**НОВЕЛЛЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

Статья посвящена анализу изменений в законодательстве части защиты прав интеллектуальной собственности в связи с ратификацией Договора об Ассоциации с ЕС, а также с изменениями в процессуальном законодательстве и судебной реформой.

Анализируется судебная практика с учётом изменений в процессуальное законодательство, обосновываются предложения по усовершенствованию национального законодательства.

**Ключевые слова:** права интеллектуальной собственности, защита прав интеллектуальной собственности, Договор об Ассоциации с ЕС, судебная реформа, веб-блокирование, процедура Takedown Notice.

**Kharitonova Olena**

**THE INNOVATIONS IN THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS: PROBLEMS AND PROSPECTS**

The article is devoted to the analysis of changes in legislation in the part of protecting intellectual property rights in connection with the ratification of the Association Agreement with the EU, as well as with changes in procedural legislation and judicial reform.

Chapter 9 of the Association Agreement contains the obligations of Ukraine regarding copyright and other rights: cinematographic and audiovisual works, computer programs, databases, copyrights, patents, trademarks, trade names, design, topographies of integrated circuits, geographic indication, plant varieties, indication of origin, undisclosed information, etc. Its aim is to strengthen the production and commercialization of innovative products and inventions, as well as to strengthen the proper and effective level of protection and enforcement of intellectual property rights.

As regards the issues of intellectual property rights protection in the digital era, the legal basis for the protection of intellectual property rights in Ukraine consists of about ten special laws and more than twenty multilateral international treaties. However, a normative legal act has not yet been developed, which would envisage methods for the protection of intellectual property rights on the Internet. Therefore, there was an urgent need for the development and adoption of a number of normative acts, or a single act that would regulate these relations.

The judicial practice is analyzed in the light of changes in the procedural legislation, the proposals on the improvement of national legislation are justified.

**Key words:** intellectual property rights, protection of intellectual property rights, Association Agreement with the EU, judicial reform, web blocking, Takedown Notice procedure.